

Krav för uppsamlingscentraler

1. Inledning

Denna anvisning är avsedd för aktörerna och innehåller samlad information om de krav som lagstiftningen ställer på uppsamlingscentraler. För att underlätta läsningen används förordningarnas inofficiella namn i texten. Krav för uppsamlingscentralerna ingår framför allt i EU:s s.k. biproduktförordning och dess tillämpningsförordning, men också i andra EU-förordningar som gäller foder samt i den nationella lagstiftningen om foder och biprodukter. Den mest centrala lagstiftningen om uppsamlingscentraler samt den lagstiftning som hänvisas till i denna anvisning är sammanställd med sina fullständiga namn i slutet av anvisningen (punkt 8).

För att de aktörer som arbetar med biprodukter ska ha lättare att följa lagstiftningen har vi också utarbetat andra tillämpningsguider och anvisningar som finns att få på Livsmedelsverket Eviras webbplats. Utöver anvisningarna och guiderna innehåller webbplatsen också information, meddelanden och blanketter i anslutning till foder och animaliska biprodukter. Mer information om dessa finns i slutet av denna anvisning (punkt 9).

2. Definitioner

Uppsamlingscentral är en term i överensstämmelse med biproduktförordningen och dess tillämpningsförordning. Med uppsamlingscentral avses *”andra anläggningar än bearbetningsanläggningar där de animaliska biprodukter som avses i artikel 18.1 i förordning (EG) nr 1069/2009 samlas in i syfte att användas för utfodring av de djur som avses i samma artikel”*. Artikel 18 gör det möjligt att på vissa villkor använda biprodukter i kategori 2 eller 3 för utfodring av bland annat pälsdjur (inte sällskapsdjur). Sällskapsdjursfoder eller råvara till sådant får inte samlas in eller sändas i uppsamlingscentralens namn, utan det sker alltid i livsmedelsanläggningens namn.

Uppsamling och bearbetning (syra behandling) av biprodukter som uppkommit i den egna livsmedelsanläggningen kräver ingen separat registrering som uppsamlingscentral, utan det kan utföras vid livsmedelsanläggningens biproduktavdelning. En separat uppsamlingscentral behövs i det fall att anläggningen tar emot biprodukter som uppkommit vid andra anläggningar. För det mesta finns det en uppsamlingscentral i sådana slakterier som behandlar biprodukter från slakt med syra för att användas som råvara i pälsdjursfoder.

Med biprodukter avses i denna anvisning animaliska biprodukter och med sällskapsdjursfoder sådana sällskapsdjursfoder som tillverkas av råvaror av animaliskt ursprung.

3. Registrering som uppsamlingscentral

Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artikel 23
Biproduktförordningens verkställighetsförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VI, kap. II, avsnitt I
punkterna 1 och 2 samt bilaga XVI, avsnitt 5
Biproduktlagen 517/2015, paragrafer 34 och 35

Krav för uppsamlingscentraler

Aktören ska göra en anmälan för registrering enligt biproduktförordningen innan verksamheten inleds. Uppsamlingscentralerna i anslutning till slakterier registreras av Evira, de övriga av kommunveterinären. Registreringen förutsätter inte att den behöriga myndigheten förrättar inspektion på ort och ställe innan verksamheten inleds. En förhandsgranskning kan ändå utföras om myndigheten anser det nödvändigt. Tillsynen över uppsamlingscentralerna styrs av Evira, medan det i huvudsak är besiktningsveterinären som ansvarar för den praktiska tillsynen i anläggningar i anslutning till slakterier och kommunveterinären för tillsynen i övriga anläggningar.

Registreringen hos Evira utförs med blankett S och hos kommunen med blankett K. Bägge blanketterna finns på Eviras webbplats på adressen [Om Evira > Blanketter och anvisningar > Biprodukter](#). Registreringen är avgiftsbelagd. De registrerade uppsamlingscentralerna är inte bara anläggningar enligt biproduktförordningen utan också foderföretagare enligt foderhygienförordningen. Över båda förs förteckning på Eviras webbplats, över biproduktanläggningar på adressen [Sakenheter > Animaliska biprodukter > Godkända eller registrerade anläggningar > Förteckning över godkända eller registrerade anläggningar enligt biproduktförordningen](#) och över foderföretagare på adressen [Djur > Foder](#).

4. Användning av biprodukter som foder

*Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 9, 10, 13, 14, 35, 36
Biproduktlagen 517/2015, paragrafer 6 och 7
Nationella biproduktförordningen 783/2015, paragraf 6*

Det är möjligt att använda biprodukter i kategori 2 och 3 för utfodring av andra än livsmedelsproducerande djur. Biprodukter i kategori 3 kan i tillämpliga delar användas som foder åt såväl sällskapsdjur som pälsdjur. På vissa villkor är det tillåtet att använda biprodukter i kategori 2 till utfodring av pälsdjur, hundar i godkända kennlar eller stövare.

Tillverkning av sällskapsdjursfoder kräver separat godkännande av Evira som anläggning som tillverkar sällskapsdjursfoder enligt biproduktförordningen. I Eviras anvisning "Krav för anläggningar som tillverkar foder för sällskapsdjur av material av animaliskt ursprung" finns information om inledandet av sådan verksamhet och om de krav som lagstiftningen ställer på verksamheten (se punkt 9).

5. Strukturella och funktionella krav

*Biproduktförordningens tillämpningsförförordning (EG) nr 142/2011, bilaga IX
Foderhygienförordningen (EU) nr 183/2005, bilaga II*

Uppsamlingscentralen ska vara vederbörligt åtskild från slakteriet och andra utrymmen. Lokalitetserna ska placeras så att biprodukter i olika kategorier hålls åtskild och går att identifiera från mottagandet av råvaror till avsändandet av slutprodukten. Biprodukterna ska lagras i korrekta temperaturer. Kylutrymmena ska ha temperaturkontroll och bok ska föras över kontrollen. Animaliska biprodukter ska sorteras, hanteras och lagras så att spridningen av sjukdomsalstrare förhindras på alla tänkbara sätt.

Fönster och dörrar ska vara täta och i alla delar av anläggningen konstruerade så att de hindrar skadedjuren från att ta sig in i produktionslokalerna. Dörrar och fönster ska vara

Krav för uppsamlingscentraler

stängda alltid när det är möjligt. Innertak och övre konstruktioner ska vara sådana att de minskar fuktansamlingen, mögelbildningen och partikelnedfallet.

Lokaliteterna och utrustningen ska enkelt kunna rengöras och desinficeras och konstruktionerna ska vara sådana att vatten eller fukt inte samlas där. Det ska finnas lämpliga utrymmen för rengöring och desinfektion av kärnen för förvaring av biprodukter, inklusive fordonen. Över tvätt och rengöring ska föras bok i överensstämmelse med det som beskrivits i egenkontrollen.

Anläggningen ska se till att skadedjuren bekämpas och föra bok över det så som beskrivs i egenkontrollen. De anställda ska förfoga över lämpliga personalrum.

Mätutrustningen, såsom pH-mätaren, ska kalibreras regelbundet. Kalibreringarna ska bokföras. Maskinerna och anordningarna ska vara i vederbörligt skick och de ska underhållas i enlighet med planen för underhåll.

Belysningen ska vara tillräcklig och bruksvattnets kvalitet god. Om anläggningen använder annat vatten än det som tas från kommunens vattenledningsnät måste vattenkvaliteten säkerställas i enlighet med egenkontrollplanen. Också bortskaffandet av avloppsvatten måste skötas så att vattnet inte kontaminerar fodret.

Företagen inom fodersektorn ska ha tillräckligt stor, utbildad och kompetent personal. Det ska finnas skriftliga arbetsinstruktioner och man ska se till att de följs. Både lokaliteterna och verksamheten ska vara sådana att risken för korskontamination och fel har minimerats.

Förekomsten av skadliga och farliga ämnen samt andra främmande ämnen och föremål i fodret ska följas upp, avfall och ämnen som är olämpliga som foder ska hållas åtskilt från ämnen som duger som foder. Som ett led i kvalitetskontrollen ska man ha tillgång till ett laboratorium med adekvat personal och utrustning.

5.1 Krav för bearbetning av biprodukter och godkända fodertillsatser

JSMf 1193/2011, bilaga 1
Fodertillsatsförordningen (EU) 1831/2003

”Biprodukter ska bearbetas och förvaras så, att deras hygieniska kvalitet inte ändras väsentligt innan bearbetningen inleds. Biprodukter, med undantag för material från fisk, ska bearbetas i enlighet med punkt 1 nedan genom upphettning eller syrabehandling.” Råvaran ska före bearbetningen finfördelas till bitar som har en diameter på högst 50 millimeter.

Den finfördelade råvaran ska behandlas med syra så, att dess pH-värde alltigenom är 4,2 eller lägre. Samtidigt ska råvaran även behandlas med en fodertillsats som är godkänd för användning i foder för de berörda djurarterna så att tillväxten av jäst och mögel förhindras.

Fodertillsatser som är godkända i EU är införda i EU:s register över tillsatser på adressen http://ec.europa.eu/food/food/animalnutrition/feedadditives/registeradditives_en.htm.

Krav för uppsamlingscentraler

5.2 Mikrobiologisk provtagning

Foderlagen 86/2008, 6 §

Uppsamlingscentralernas slutprodukt ska minst en gång per månad undersökas för upptäckande av salmonellabakterier. Foderlagen kräver att foder ska vara av god kvalitet och säkra samt lämpliga som näring för djur. Foder får inte innehålla sådana mängder skadliga ämnen, produkter eller organismer att användningen av det kan orsaka fara för människors eller djurs hälsa. Aktören ska i sin egenkontroll försäkra sig om att dessa krav uppfylls. Evira rekommenderar att uppsamlingscentralernas slutprodukt analyseras regelbundet förutom för salmonella också med avseende på mikrober som indikerar fekal kontamination, såsom enterobakterier.

6. Märkning, bokföring och spårbarhet i fråga om biprodukter

Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 21 och 22
Biproduktförordningens tillämpningsförfordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII
Förordningen om utsläppande av foder på marknaden (EU) nr 767/2009

6.1 Märkning av biprodukter

Biprodukterna ska förvaras vederbörligt märkta under hela produktionsprocessen från uppsamling till lagring och transport av slutprodukten.

I uppsamlingscentralen är märkningen av biproduktkategori i fråga om kategori 3-material *"Kategori 3, får inte användas som livsmedel"* och i fråga om kategori 2-material *"Kategori 2, för utfodring av pälsdjur"*.

Kärlen för uppsamling, transport och lagring av biprodukter samt handelsdokumenten ska vara märkta med biproduktkategorin. Färgkoder kan användas för märkning av kärl. De färgkoder anläggningen använder ska antecknas i egenkontrollplanen och koderna samt deras innebörd och användning ska klargöras för samtliga anställda. Färgkoderna får inte vara vilseledande. Om material som hör till olika biproduktkategorier blandas samman bestäms biproduktkategorin för hela materialet utifrån den lägre biproduktkategorin: en blandning av kategorierna 1 och 2 och 3 har kategorin 1, och får inte användas som pälsdjursfoder. En blandning av kategorierna 2 och 3 har kategorin 2.

Märkningarna av biprodukter (på förpackningar eller i dokument) får inte innehålla en oval märkning som anger godkännande som livsmedel. Detta gäller också för en vara som är tjänlig som livsmedel, men som till exempel av kommersiella skäl inte används som livsmedel utan levereras för att användas som foder. Produkten har blivit en biprodukt när man beslutat sända den för användning som foder, och märkningarna måste stämma överens med lagstiftningen om biprodukter och foder.

6.2 Bokföring, handelsdokument och spårbarhet

Aktören ska föra sådan bok över uppgifterna i anslutning till sin verksamhet att det vid behov går att ta reda på nödvändiga uppgifter för övervakning och spårbarhet av foder. Spårbarheten ska gå ett steg bakåt och ett framåt. Det här innebär i praktiken att uppsamlingscentralen för bok över ankommande råvara och gör upp nödvändiga handelsdokument för avgående varor.

Krav för uppsamlingscentraler

Om uppsamlingscentralen finns i anslutning till slakteriet kan också slakteriet sköta om råvarubokföringen. Uppsamlingscentralen måste ändå ha tillgång till råvarubokföringen.

Följande ska framgå av handelsdokumenten:

- datum för avsändandet
- beskrivning av materialet, inklusive
 - materialets biproduktkategori
 - i fråga om kategori 3 –material avsett för utfodring och därav härledda produkter djurslaget och delarna från slaktkroppen
- mängden material, dess vikt eller antalet förpackningar
- ursprungsplats varifrån materialet avsänds
- namn för den som transporterar materialet
- mottagarens namn samt godkännande- och registreringsnummer
- ursprungsanläggningens godkännande- eller registreringsnummer
- bearbetningens art och bearbetningsmetoderna

Den ansvariga personens underskrift ska ha en annan färg än tryckfärgen. Dokumentet med de ovan nämnda uppgifterna ska uppgöras i tre exemplar varav originalet åtföljer handelsvaran till mottagaren och kopiorna blir hos avsändaren och föraren. Handelsdokumenten ska sparas minst två år.

Biprodukter får överlåtas endast till aktörer som är godkända eller registrerade i enlighet med biproduktförordningen. Anläggningarna som är godkända och registrerade enligt biproduktförordningen är förtecknade enligt bransch på Eviras webbplats [Sakenheter > Animaliska biprodukter > Godkända eller registrerade anläggningar > Förteckning över godkända anläggningar enligt biproduktförordningen](#). Aktören är skyldig att kontrollera att den som tar emot biprodukter finns med på listan.

6.3 Förpackningspåskrifter

Foderråvaror, vilket alltså de biprodukter från slakt som ska användas som foder är, måste ha förpackningspåskrifter som uppfyller kraven. För att underlätta utarbetandet av förpackningspåskrifter har Evira avfattet guiden "Märkning av foder" (se punkt 9). På sidan 21 i guiden finns ett exempel på märkning av en slaktbiprodukt. Märkningskravet gäller också varor i lösvikt, även om det då saknas en egentlig förpackning. Uppgifterna i förpackningspåskrifterna ska anges utöver uppgifterna i handelsdokumentet, de ersätter inte varandra.

6.4 Transport

Biprodukterna ska transporteras i täckta och täta behållare. Under transporten ska biprodukterna vara vederbörligt märkta och åtföljas av ett handelsdokument varav framgår alla uppgifter som förutsätts i lagstiftningen.

Transportbehållarna ska förvaras rena. Om samma behållare används för transport av flera olika biproduktkategorier måste man dessutom se till att förhindra korskontamination: behållarna ska vara rena och torra innan de används och de ska rengöras, tvättas och desinficeras efter varje användning.

Animaliska biprodukter som används vid foderframställning ska transporteras i högst +7 °C temperatur. Kravet gäller inte återanvändning inom arten i fråga om pälsdjur. Obearbetade

Krav för uppsamlingscentraler

biprodukter i kategori 2 eller 3 som ska användas som foder måste lagras och transporteras som nedkylda eller som konserverade, om de inte bearbetas inom 24 timmar från uppsamlingen eller från det att biprodukterna inte längre förvaras nedkylda eller djupfrysade. Fordonen som används för kyltransporter ska vara sådana att temperaturen förblir lämplig under hela transporten och går att övervaka.

De som transporterar foder är foderföretagare i enlighet med foderhygienförordningen och också de omfattas av skyldigheten att registrera sig som foderföretagare enligt foderhygienförordningen. Bara en registrerad aktör får transportera foder.

7. Egenkontroll och HACCP-system

Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 28 och 29
Foderhygienförordningen (EU) nr 183/2005, artiklarna 6 och 7

7.1 Egenkontroll

Av den HACCP-baserade egenkontrollplanen ska framgå alla uppgifter och tillvägagångssätt som är väsentliga med tanke på verksamheten och produkterna. Den praktiska verksamheten ska till alla delar motsvara det som beskrivits i egenkontrollplanen och bok ska föras över exempelvis resultaten från mikrobiologiska provtagningar, vem som utfört tvätt och desinfektion och vid vilka tidpunkter samt utbildningen av de anställda. Egenkontrollplanen bidrar för sin del till att säkerställa att de krav som lagstiftningen ställer uppfylls.

I egenkontrollplanen beskrivs bl.a.:

- vilka biprodukter som samlas upp, deras biproduktkategorier och märkningen av dem
- lagringen av biprodukter
- uppföljningen av råvarukvaliteten (vid behov)
- beskrivning av tillverkningsprocessen och den bokföring som förs över tillverkningen samt vilka produkter som tillverkas och/eller vilka biprodukter som samlas in för olika användningsändamål
- lagring, transport och distribution av slutprodukter (hur och till vem)
- provtagningsplan och det laboratorium som anlitas (vilka prover som tas, hur ofta, vad som analyseras i dem, vilka gränsvärden som tillämpas och vilka åtgärder som vidtas om gränsvärdena överskrids)
- handelsdokument och förvaring av dem
- plan för underhåll av den utrustning som används inom produktionen
- plan för tvätt och desinfektion av produktionslokaler, utrustning och transportutrustning samt plan för renlighetskontroll och bokföring över dessa
- plan för kalibrering av mätutrustningen och tillhörande bokföring
- plan för bekämpning av skadedjur och tillhörande bokföring
- hantering av avfall och avloppsvatten
- introduktion av anläggningens anställda och bokföring

Med stödsystemens hjälp kan man ha kontroll över sådant som indirekt påverkar slutprodukten, såsom renhållning och skadedjursbekämpning. Omständigheter som direkt påverkar produkten, såsom malning och tillsats av syra i biprodukter från slakt, måste inkluderas i HACCP-systemet (flödesscheman, färoanalys).

Krav för uppsamlingscentraler

7.2 HACCP-system

Foderhygienförordningen förutsätter att alla foderföretagare utom primärproduktionen har ett HACCP-system. Motsvarande krav på HACCP ingår också i biproduktförordningen. Eviras anvisning till foderföretagarna om tillämpning av HACCP-systemet och om tillhörande dokument finns på Eviras webbplats på adressen [Djur > Foder > Verksamhet inom fodersektorn > Anvisningar](#)

HACCP-systemet innefattar:

- identifiering och analys av farorna i olika produktionsskedan (biologisk, kemisk och fysikalisk, t.ex.: salmonella, läkemedelsrester, främmande föremål)
- fastställande av kritiska styrpunkter (t.ex. tillägg av syra)
- bestämning av gränsvärdena för kritiska styrpunkter (godkänd och icke godkänd nivå, t.ex. pH för en syrabehandlad biprodukt från slakt ska vara <4,2)
- förfaranden för uppföljning av kritiska styrpunkter (t.ex. mätning av pH i varje parti)
- åtgärder om gränsvärdena överskrids (t.ex. syran tillsätts)

Man måste regelbundet försäkra sig om att de ovan nämnda punkterna är heltäckande och fungerar. Bok ska föras över åtgärderna som hör samman med HACCP-systemet. Dessutom utarbetas ett flödesschema och en beskrivning av produkten enligt produktgrupp. Aktörens uppgift är att hålla HACCP-systemet uppdaterat.

8. Den viktigaste lagstiftningen

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 den s.k. biproduktförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 142/2011 den s.k. tillämpningsförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 183/2005 den s.k. foderhygienförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1831/2003 den s.k. förordningen om fodertillsatser
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 767/2009 den s.k. förordningen om utsläppande av foder på marknaden
- Foderlag nr 86/2008
- Biproduktlag nr 517/2015
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 783/2015 den s.k. nationella biproduktförordningen
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 548/2012, den s.k. förordningen om bedrivande av verksamhet inom foderbranschen

9. Anvisningar, guider och annan information

Till exempel på Eviras webbplats finns många anvisningar, guider och annan information. Uppsamlingscentralerna bör åtminstone ta del av sakenheten Animaliska biprodukter på sidan [Evira > Sakenheter > Animaliska biprodukter/](#). Information om foder finns med början på sidan [Evira > Djur > Foder](#).

Krav för uppsamlingscentraler

Länkar till anvisningar, guider och information finns på de ovan nämnda sidorna samt separat på sidan [Evira > Om Evira > Blanketter och anvisningar > Biprodukter](#). Dessutom finns det med livsmedelsanläggningarnas biprodukter förknippade anvisningar på sidan [Evira > Om Evira > Blanketter och anvisningar > Livsmedel > Anläggningar](#).

Anvisningens bindande verkan och iakttagandet av den

Myndighetens verksamhet ska bygga på behörighet enligt lag och lagen ska följas noggrant inom myndighetsarbetet. Myndigheternas anvisningar är till sin juridiska karaktär inte bindande för andra myndigheter eller aktörer. Frågor som rör tillämpandet av lagstiftningen avgörs i sista hand av domstol.

Denna anvisning innehåller både direkta citat ur lagstiftningen och tolkningar av hur lagstiftningen tillämpas. Den lagstiftning som ärendet bygger på har angetts under respektive överrubrik. Direkta citat ur lagstiftningen är utmärkt med citattecken och kursiv stil. Tolkningarna i anvisningen är Eviras syn på hur lagstiftningen borde tillämpas.

Denna anvisning ersätter den tidigare anvisningen med numret 12829 och dess samtliga versioner.